

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 658:005:005.74:005.57

*Устенко А.О.,
д.е.н., професор, професор кафедри
менеджменту і адміністрування
Перезова І.В.,
д.е.н., професор, професор
кафедри обліку і аудиту
Малинка О.Я.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри
менеджменту і адміністрування
Обельницька Х.В.,
аспірант,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу*

КОМПЛЕКСНА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Системність, єдність і цілісність матеріального світу та його багатогранних властивостей свідчить про те, що він повинен бути адекватно відображений у свідомості людини, тобто такими ж властивостями єдності та цілісності повинна володіти пізнавальна (наукова) модель людини, її виробнича та управлінська діяльність.

Трансформація індустріальної ери в еру інформаційних послуг, становлення нового технологічного способу виробництва на основі інформації та знань докорінно змінюють структуру економіки, місце і роль людини та її праці і більше, ніж будь-коли, потребують якісних змін в технології управління. Головною проблемою більшості підприємств є якість менеджменту та рівень забезпечення релевантними інформаційними ресурсами, виробами та продуктами.

В сучасних умовах розвитку підприємств України усе більше поширення й застосування одержують новітні підходи до управління, які на засадах комплексності, системності, інтегрованості та синергії все більше охоплюють різноманітні аспекти функціонування підприємства та удосконалюють систему сучасного менеджменту.

Функціонування сучасних підприємств стикається з безліччю проблем, частина з яких є типовими і можуть бути вирішені фахівцями за допомогою звичайних технологій розробки та реалізації рішень. Для вирішення нетипових проблем потрібні спеціальні технології для розробки рішень. Іноді рішення частини проблем може бути не під силу як керівникам, так і фахівцям. Набір таких проблем характеризує підприємство як один із найскладніших об'єктів для дослідження. Особливий інтерес представляє система управління промисловим підприємством, постійне вдосконалення якої є головним завданням керівника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами системного управління цікавилися такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як А. Авер'янов, В. Афанасьєв, Л. Берталанфі, О. Богданов, О. Віханський, П. Друкер, Г. Каплан, В. Кінг, К. Кросс, Г. Лінч, К. Мак-Найр, М. Мескон, О. Наумов, Д. Нортон, Н.-Г. Ольве, Ю. Сурмін, Р. Фатхутдінов та ін. Ефективне системне управління залишається актуальною проблемою для будь-якого підприємства (організації). Наукові підходи вищезазначених науковців відрізняються здебільшого ступенем повноти врахування тих чи інших груп факторів, які повинні братися до уваги при управлінні організаціями, і за допомогою яких оцінюється вплив на ефективність їх діяльності. Однак при цьому спостерігається відсутність єдиного теоретичного підходу до дослідження системних аспектів управління організаціями.

Постановка завдання. Метою нашої публікації є запропонувати комплексну модель управління ресурсами підприємства як складною системою, що складається з таких елементів, як суб'єкт і об'єкт управління, мета, функції, принципи та фактори управління. Відповідно, об'єктом дослідження є процес управління ресурсами підприємства, а предметом – організація системи управління ресурсами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Системний підхід в управлінні – це не простий

набір правил чи принципів для дослідження, це спосіб мислення стосовно організації, її розуміння як складного механізму, структурні елементи якого не можуть функціонувати порізно. Сутність системного підходу до управління полягає в наступному: формулювання цілей та встановлення їхньої ієрархії до початку будь-якої діяльності, пов'язаної з управлінням; отримання максимального ефекту, тобто досягнення поставлених цілей шляхом порівняльного аналізу альтернативних шляхів та методів досягнення цілей і здійснення вибору; кількісна оцінка цілей та засоби їх досягнення, заснована на всебічній оцінці всіх можливих і планованих результатів діяльності [1].

Враховуючи даний підхід, будь-яку систему можна охарактеризувати такими аспектами: субстанція (суттєва властивість предмету як цілісності, основа і центр усіх його вимірів, активна причина та джерело функціонування), будова (наявність елементів, зв'язків і організації), функціонування (процес реалізації системою власних функцій) і розвиток (процес якісних змін в системі) – рис. 1 [2].

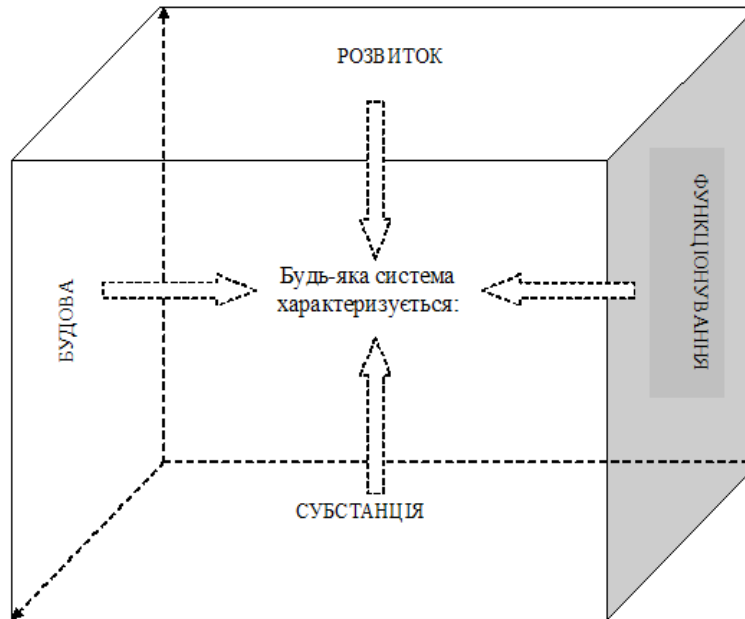

Рис. 1. Чотири аспекти, якими характеризується кожна система

Джерело:[2]

Кожна із наведених складових може бути описана певною сукупністю характерних параметрів.

Субстанція – природа, спосіб існування системи, характер детермінації, походження системи, масштаби. Будова – кількість елементів, ступінь відкритості, характер взаємодії елементів, ступінь організованості, ступінь складності системи, тип структури, наявність інформації про будову системи. Функціонування – характер відтворення, кількість функцій, характер розташування, рівновага, ціль, ефективність, результат. Розвиток – спроможність пристосовуватися, спроможність до руху (швидкість), вектор розвитку, спроможність самовідновлення, етапи розвитку, траєкторія розвитку [2].

Складні системи, якими є і підприємства (організації), характеризуються тим, що вони одночасно інтегрують в собі природні та соціальні, природні та штучні складові. До основних характеристик складних систем відносять: велика кількість залежних між собою елементів; складність функцій; можливість розпадання системи на значну кількість підсистем; наявність ієрархічного управління, розгалужена інформаційна мережа; інтенсивні потоки інформації; залежність від середовища; функціонування в умовах випадкових факторів [2].

Складні системи описуються середніми, випадковими величинами: надійність, якість управління, захищеність від шумів, вірогідність відмов, ефективність, стійкість функціонування. Якщо спробувати зробити інтерпретацію щодо складності в аспекті системності, то це можна представити в наступному ракурсі: складність = складність складу + складність організації; складність складу = субстратна + параметрична + динамічна + генетична, де субстратна складність складається зі складності компонентів, підсистем і рівнів організації; параметрична складність включає складність субстратних властивостей, інтегральних властивостей і складність зв'язків і відносин; динамічна складність інтегрує складність станів, стадій, фаз і перехідних процесів; генетична або еволюційна складність включає генетику станів, стадій фаз, рівнів розвитку тощо.

Складність організації прирівнюється до суми множини зв'язків і відносин та множини законів, де множина зв'язків і відносин об'єднує в собі рівні організації, підсистеми всередині рівнів, компоненти, а множина законів передбачає закони функціонування та розвитку.

Складність системи представляє собою єдність складності складу, структури, функцій, організації, рівня та життєвого шляху системи. Причому складність може набувати великої різноманітності завдяки поєднанню цих параметрів. Хоча тут далеко не в усьому діє математика сполучень. Складною є система, яка суміщає деякі параметри: складу, життєвого шляху, організації, функцій, рівня та структури. Таким чином, складність виступає інтегральним показником, який в кожному конкретному випадку потребує аналізу.

Виробниче підприємство є складною соціально-економічною системою, яка, з одного боку, підпорядковується або входить до складу системи більш високого ієрархічного рівня (територіальної та національної системи господарювання, галузі або підгалузі промисловості), а з іншого – відіграє інтегративну роль щодо здійснення функцій цілевизначення, координації та керівництва діяльністю виробничих підсистем більш низького рівня, які належать до її внутрішнього складу (підрозділи, групи та окремі працівники). Стан і динаміка процесів функціонування та розвитку виробничого підприємства насамперед визначається впливом на нього змін зовнішнього оточення або внутрішніх трансформацій, пов'язаних із самоорганізацією виробничо-економічної системи.

Підприємство як складна система складається з безлічі елементів, які знаходяться у стані постійної взаємодії між собою. Ці елементи різним чином комбінуються та утворюють більш укрупнені формування – компоненти. На будь-якому підприємстві (чи організації) можна виділити два компоненти – підсистема управління (суб'єкт) і керована підсистема (об'єкт)[3; 4; 5; 6].

В усіх випадках для управління об'єктом суб'єкт використовує певну інформацію. Таким чином, здійснюється управлінський вплив (зміна стану об'єкта). Для того, щоб даний вплив мав стійкість щодо управління, зворотний зв'язок від об'єкта до суб'єкта повинен бути обов'язковим. Більш того, суб'єкт та об'єкт управління не існують ізольовано від усього, що їх оточує, і від усього, що має місце навколо них і не тільки. Так, наприклад, фінансова криза, погіршення економічної ситуації, землетруси, активізація вулканів тощо – є середовищем існування підприємства (організації), а отже, свого роду суб'єктом управління по відношенню до управлінця (менеджера, власника бізнесу тощо – об'єкта управлінської діяльності). Тобто така інформація є для менеджера керуючою, а з іншого боку – інформацією зворотного зв'язку, яка показує не стільки стан об'єкта управління, а стан того, що має місце навколо суб'єкта та об'єкта. Таким чином, аксіомою управління є те, що всі об'єкти мають керований характер, і не існує таких процесів, які б ніким і нічим не керувалися, а існували самі по собі[3; 4; 5; 6].

Управління підприємством – це постійна дія на об'єкт управління через планування, організацію, мотивацію та контроль з метою виконання поставлених цілей при найраціональнійшій витраті ресурсів у змінному середовищі. Іншими словами це діяльність, спрямована на координацію роботи інших людей (трудових колективів), що є складною системою, яку представлено механізмом функціонування найпростішої моделі штучної системи (рис. 2) [7].

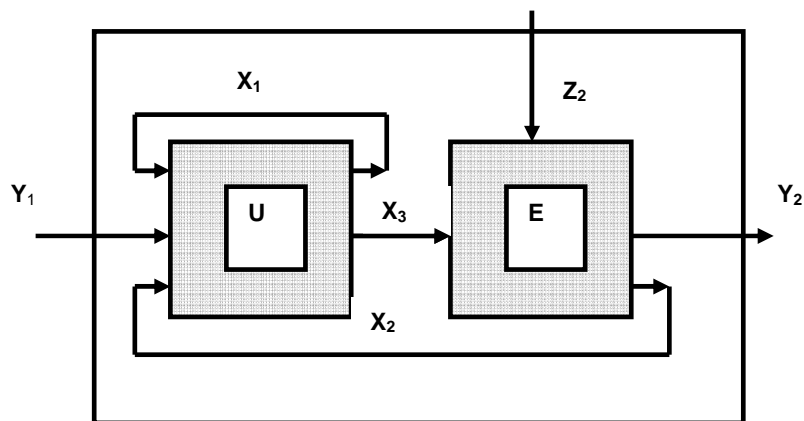

Рис. 2. Блок-схема функціонування найпростішої моделі штучної системи

Джерело: [7]

Структура цієї моделі містить два елементи: елемент U – керуючий, елемент E – виконавчий. Керуючий елемент сприймає: через вхідний канал імпульс від зовнішнього середовища (Y_1); через канал зворотного зв'язку імпульси, що стосуються його власного стану (X_1) та стану структури системи (X_2).

На підставі сприйнятих імпульсів керуючий елемент починає функціонувати. Спочатку він визначає конкретне (кількісне) значення вихідного параметра (Y_2), тобто формулює мету діяльності

системи. Потім він виробляє імпульс (X_3) і надсилає його виконавчому елементу (ефектору). Цей імпульс має характер команди. Ефектор також сприймає імпульси із зовнішнього середовища (Z_1). Це так звані перешкоди, які заважають досягненню мети управління.

Під впливом команди керуючого елемента та зовнішніх перешкод ефектор починає своє функціонування. Результат його діяльності – вихідний імпульс (Y_2). Але перш ніж надіслати його у зовнішнє середовище, ефектор інформує керуючий елемент про виконання одержаної команди через канал зворотного зв'язку (X_2). Узгоджуючи прийняту від ефектора інформацію з визначеною метою діяльності системи, керуючий елемент знову починає функціонувати.

Якщо результати діяльності ефектора збігаються з метою, то ефектор одержує команду надіслати головний імпульс (Y_2) у зовнішнє середовище. У разі незбігу керуючий елемент виробляє нові команди, якими спрямовує дії ефектора. Отже, у структурі системи керуючий елемент виконує цілком конкретні функції: планування, організацію, мотивацію та контроль, завдяки яким відбувається управління.

Проте сприйняття управління підприємства як системи – це тільки одна сторона питання, адже напрацювання науковців на сьогодні свідчать про багатоаспектність розгляду цього процесу. Так, аналізуючи сучасні підходи до управління підприємства, І. В. Кононова [8] розділяє трактування сутності поняття управління як явища, як функції, як системи та як процесу. Такий поділ обумовлює виділення ситуаційного, функціонального та процесного підходів до управління. Розглянемо суть кожного.

Ситуаційний підхід в управлінні орієнтований на конкретний набір обставин, які впливають на підприємство в конкретний період часу. Прийняття рішення передбачається відповідно до ситуації – в міру виявлених потенційних проблем, а не до встановлених планів. Такий підхід вимагає необхідного рівня адаптивності та гнучкості організаційної структури та в певній мірі децентралізації управління.

Функціональний підхід полягає в безперервній роботі взаємопов'язаних управлінських функцій, які становлять основу організації процесу управління, серед таких: забезпечення високої продуктивності праці, стимулювання здобуття професійної стабілізації, спрощення процесів управління, зменшення споживання ресурсів, покращення координації робіт, надання повноти влади функціонерам-керівникам підрозділів та інші. Кожна з функцій – це сукупність процесів у зафіксованому вигляді. Окремий розгляд взаємопов'язаних функцій неможливий найперше з огляду на те, що їх консолідація підсилює ефективність управління.

Процесний підхід до управління передбачає спрощення багаторівневих ієрархічних організаційних структур, спрощення обміном інформації між різними підрозділами, дозволяє розглядати діяльність в системі менеджменту якості не в статичній, а в динамічній. Управління як процес – це робота для досягнення цілей, яка налічує низку неперервних взаємопов'язаних дій.

Зроблений експрес-огляд сучасних теоретичних підходів до управління дозволяє підкреслити наступне: в кожному з підходів науковці спрощували модель управління, виокремлюючи її складові: у ситуаційному підході – ситуацію, функціональному – функцію, системному – елемент системи, процесному – процес. Такий перехід від складного до простішого є логічним в контексті забезпечення ефективності управління, адже, локалізувавши об'єкт, керувати легше.

Диференціація та координація управлінської праці, формування рівнів управління здійснюються за допомогою вертикального поділу праці [7]. Тому вірним є розподіл управлінських задач зверху донизу, але при наявності декількох рівнів вертикалі ефект контролю розсіюється.

Однією з ключових проблем у застосуванні новітніх методів управління, продиктованих останніми, є ефективність їх застосування. Кожен з них налічує свої переваги та недоліки в застосуванні на практиці, Кононова І. В. деталізовано розписує їх і стає прихильником процесного підходу до управління. Але управління ресурсами можна представити як керуючу об'єктом підсистему, що забезпечує його функціонування (вирішення завдань завдяки своїм функціям), застосовуючи методи та інструменти з врахуванням всіх факторів, що здійснюється задля виконання поставленої цілі. Розгляд системи управління в такому ракурсі є неповним, адже:

- по-перше, не зачіпається сам об'єкт управління як набір процесів, які відтворюють формування та використання ресурсів підприємства;

- по-друге, не враховуються принципи, критерії відповідності та властивості системи.

Для усунення представлених недоліків нами пропонується комплексна модель системи управління ресурсами підприємства (рис. 3).

Розглянувши теоретичні підходи до управління підприємством, на наш погляд, вірним буде застосування комплексного підходу до управління, що дозволить поєднати переваги кожного з них та компенсувати їхні недоліки.

Пропонована модель представлена трьома площинами (організаційно-інструментальна площина, складово-процесна площина, методологічна площина), гармонійне поєднання яких відображено в трьохвимірній системі координат з осями X_1 , X_2 , X_3 .

Організаційно-інструментальна площина (X_1 , X_2) характеризує взаємозв'язок суб'єкта та об'єкта управління. Суб'єктом розглядаються керівники та спеціалісти й структурні підрозділи підприємства. А

об'єктом управління є ресурси підприємства та процеси їх формування і використання. Точка А – це результат управління об'єктом, здійсненого суб'єктом за допомогою функцій через методи та інструменти, враховуючи фактори й умови.

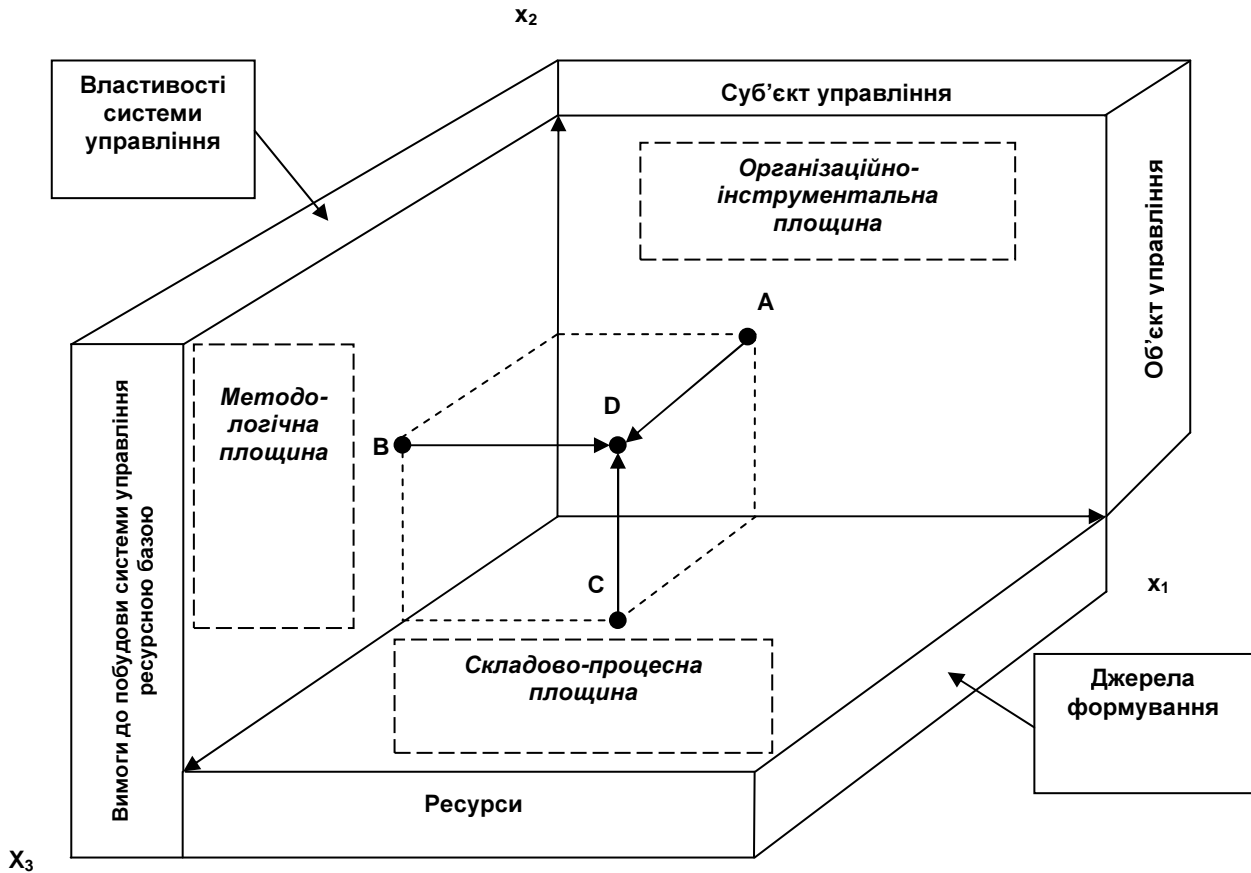

Рис.3. Комплексна модель системи управління ресурсами підприємства

Джерело: авторська розробка

Складово-процесна площина (X_1, X_3) моделі характеризує ефективне управління ресурсами підприємства на основі управлінських процесів їх формування та використання. Точка С – це результат ефективного управління ресурсами, де виникає потреба управління джерелами формування, потребами в ресурсах, структурою капіталу, ризиками та ефективністю їх використання.

Основними компонентами складово-процесної площини (X_1, X_3) моделі системи управління ресурсами підприємства є процеси, які входять у згадані вище блоки формування та використання ресурсів на підприємстві, враховуючи специфіку для компаній нафтовидобувної галузі в даному дослідженні. Специфіка формування та використання фінансових ресурсів підприємств нафтогазового комплексу насамперед пов'язана з тим, що підприємства нафтогазового комплексу функціонують як акціонерні товариства, акції яких котируються на фінансових біржах. Це ускладнюється формою власності вітчизняних підприємств, а саме 100% приналежність випущених акцій державі. Лапко О.О. і Малайчук О.Б. визначають «особливості розвитку вітчизняних нафтогазових компаній, серед яких слід підкреслити, по-перше, широку участь держави у формуванні фінансових ресурсів за допомогою різних методів та інструментів; по-друге, – великі політичні ризики, пов'язані із стратегічним значенням галузі та специфікою її діяльності; по-третє, – можливість нафтогазових компаній, які функціонують як великі корпоративні структури, генерувати фінансові інновації, що спроможні знаходити нові способи залучення фінансових ресурсів для їхнього розвитку» [9].

Методологічна площина (X_2, X_3) встановлює принципи управління ресурсами підприємства, до яких слід відносити: орієнтація на стратегічні цілі розвитку підприємства; інтегрованість з усіма системами управління підприємства; комплексність прийняття рішень – співставність стратегії формування із стратегією їх використання, змінність прийнятих управлінських рішень в залежності від зовнішніх і внутрішніх факторів; системність у прийнятті управлінських рішень; циклічність процесів управління. Точка В – це сформована методологія, яка базується на принципах управління, враховуючи вимоги до побудови системи управління ресурсами та її властивості.

Завдяки налагодженій роботі кожної із сторін даної системи досягається максимальний ефект, відображений в точці D – це є кінцевим результатом управління ресурсами, а саме – зростання капіталу підприємства, забезпечення конкурентоспроможності та потреб фінансової стабільності.

Висновки та подальші дослідження. Таким чином, управління ресурсами підприємства є складною системою, що складається, перш за все, з таких елементів, як суб'єкт і об'єкт управління, мети, функцій, принципів і факторів управління. Складність даної системи обумовлює наявність різних інструментів аналізу ефективності її функціонування. В подальшому планується досліджувати ефективність функціонування запропонованої моделі в умовах реального виробництва.

Бібліографічний список

1. Дідур К.М. Системний підхід до управління підприємством та персоналом підприємства [Електронний ресурс] / К.М. Дідур // Ефективна економіка. – 2012. – № 4. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1079>.
2. Сурмин Ю.П. Теория систем и системный анализ : учеб. пособие / Ю. П. Сурмин. – К. : МАУП, 2003. – 368 с.
3. Устенко А.О. Система управління підприємством / А.О. Устенко // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Економіка. – 2014. – Вип. 10. – С. 96–103.
4. Устенко А.О. Структура системы менеджмента / А.О. Устенко, О.Я. Малинка // БизнесИнформ. – 2010. – № 9. – С. 134–140.
5. Устенко А. О. Уніфікована інформаційно-керуюча система управління / А. О. Устенко. – Івано-Франківськ : Креатив, 2012. – 338 с.
6. Устенко А.О. Управління інтегративною соціально-економічною системою підприємства (інформаційно-аналітичний аспект) : монографія / А.О. Устенко, О.Я. Малинка. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2013. – 270 с.
7. Економіка підприємства : підручник / М.Г. Грещак [та ін.] ; ред. С.Ф. Покропивний ; Київський національний економічний ун-т. – 2.вид., перероб. та доп. – К. : КНЕУ, 2001. – 526 с.
8. Кононова І.В. Аналіз підходів до управління підприємством у сучасних умовах [Електронний ресурс] / І.В. Кононова // Стратегії розвитку підприємства в умовах ринкової економіки. — 2013. — № 1(40). — Режим доступу: http://www.google.com.ua/url?url=http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/Prom_2013_1_31.pdf&rct=j&q=&esrc=s&sa=U&ei=uJYuVe-fF8v4yQO91IHIAQ&ved=0CBkQFjAB&sig2=RLSqEylM95AgYGFEdlohUQ&usg=AFQjCNE__rOXv0BqcF5U-4n04BuFwSV8w.
9. Лапко О.О. Проблеми інвестування підприємств нафтогазового комплексу в умовах зростання світової конкуренції [Електронний ресурс] / О.О. Лапко, О.Б. Малярчук // Збірник наукових праць Національного університету «Острозька академія». – 2009. – Вип. 11. – Режим доступу: file://localhost/C:/Users/user/Desktop/Nznuoa_2009_11_37.pdf

References

1. Didur, K.M. (2012), "System approach to managing an enterprise and its personnel", *Effectyvna ekonomika*, no. 4, available at: <http://economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1079>.
2. Surmin, Yu.P. (2003), *Teoriya sistem i sistemnyy analiz* [System theory and system analysis], tutorial, MAUP, Kyiv, Ukraine, 368 p.
3. Ustenko, A.O. (2014), "Management system of an enterprise", *Visnyk Prykarpatskoho universytetu, Seriya : Ekonomika*, Issue 10, pp. 96–103.
4. Ustenko, A.O. and Malinka, O.Ya. (2010), "Management system structure", *BisnessInform*, no. 9, pp. 134–140.
5. Ustenko, A.O. (2012), *Unifikovana informatsiino-keruiucha systema upravlinnia* [Unified in formation and managing system], Kreatyv, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 338 p.
6. Ustenko, A.O. and Malynka, O.Ya. (2013), *Upravlinnia intehratyvnoiu sotsialno-ekonomichnoiu systemoiu pidprijemstva (informatsiino-analitychnyi aspekt)* [Managing integrative social and economic system of an enterprise (information and analytical aspect)], monograph, Foliant, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 270 p.
7. Hreshchak, M.H. et al. (2001), *Ekonomika pidprijemstva* [Economy of the enterprise], textbook, editor S.F. Pokropyvnyi ; Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi un-t., Kyiv, Ukraine, 526 p.
8. Kononova, I.V. (2013), "The analysis of approaches to managing an enterprise in modern conditions", *Stratehii rozvytku pidprijemstva v umovakh rynkovoї ekonomiky*, no. 1(40), available at: http://google.com.ua/url?url=http://irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/Prom_2013_1_31.pdf&rct=j&q=&esrc=s&sa=U&ei=uJYuVefF8v4yQO91IHIAQ&ved=0CBkQFjAB&sig2=RLSqEylM95AgYGFEdlohUQ&usg=AFQjCNE__rOXv0BqcF5U-4n04BuFwSV8w.

9. Lapko, O.O. and Maliarchuk, O.B. (2009), "Investing problems of oil and gas enterprises in conditions of the world competition enhancement", *Digest of scientific papers of the National University «Ostroh Academy»*, Issue 11, available at: file://localhost/C:/Users/user/Desktop/Nznuoa_2009_11_37.pdf

Устенко А.О., Перезовова І.В., Малинка О.Я., Обельницька Х.В. КОМПЛЕКСНА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Мета: запропонувати комплексну модель управління ресурсами підприємства як складною системою, що складається з таких елементів, як суб'єкт і об'єкт управління, мета, функції, принципи і фактори управління.

Методика дослідження: використано методи: аналізу, синтезу, дедукції та індукції – при здійсненні огляду сучасних теоретичних підходів до управління підприємством: системного, ситуаційного, функціонального та процесного як основи для побудови запропонованої моделі; наукової класифікації і групування, системного підходу, наукової абстракції та структурного аналізу – при обґрунтуванні виробничого підприємства як складної соціально-економічної системи.

Результати. Обґрунтовано, що виробниче підприємство є складною соціально-економічною системою, яка, з одного боку, підпорядковується або входить до складу системи більш високого ієрархічного рівня (територіальної та національної системи господарювання, галузі або підгалузі промисловості), а з іншого – відіграє інтегративну роль щодо здійснення функцій цільовизначення, координації та керівництва діяльністю виробничих підсистем більш низького рівня, які належать до її внутрішнього складу (підрозділи, групи та окремі працівники). Здійснено огляд сучасних теоретичних підходів до управління підприємством: системного, ситуаційного, функціонального та процесного як основи для побудови запропонованої моделі, що представлена трьома площинами (організаційно-інструментальна, складово-процесна і методологічна), поєднання яких відображено в трьохвимірній системі координат. Завдяки налагодженій роботі кожної зі сторін даної системи досягається максимальний ефект – кінцевий результат управління ресурсами – зростання капіталу підприємства, забезпечення конкурентоспроможності і потреб фінансової стабільності.

Наукова новизна. Розглянуто процес управління ресурсами підприємства з точки зору комплексного підходу до управління, що дозволяє поєднати переваги кожного з теоретичних підходів і компенсувати їхні недоліки.

Практична значущість. Запропонована модель дозволяє досягти підвищення ефективності управління ресурсами підприємства та може бути використана в системі макроекономічного регулювання діяльності суб'єктів національного господарства.

Ключові слова: підприємство, управління, система управління ресурсами, системний підхід.

Ustenko A.O, Perevozova I.V, Malynka O.Y., Obelnytska K.V. COMPLEX MODEL OF RESOURCE MANAGEMENT OF AN ENTERPRISE

Purpose to suggest an integrated model of resource management of an enterprise as a complex system which consists of such elements as a subject and an object of management, purpose, functions, principles and factors of management.

Methodology of research. The methods of analysis, synthesis, deduction and induction were used to make a review of modern theoretical approaches to the management of enterprise (systemic, situational, functional and processional) as a basis for building the proposed model; scientific classification and grouping, systemic approach, scientific abstraction and structural analysis at explanation of the productive enterprise as a complex socio-economical system.

Findings. It is substantiated that an industrial enterprise is a complex social and economic system, which, on the one hand, is a subordinate or a part of a system of higher hierarchical level (territorial and national economic system, a branch or sub-branch of industry); and on the other hand it plays the integrative role concerning functions of targeting, coordination and management of the performance of lower-level production subsystems which belong to its internal structure (divisions, groups and individual employees). The overview of modern theoretical approaches to enterprise management is done, in particular, system approach, situational, functional and process approaches are outlined as the basis for the suggested model; this model is represented with three areas (organizational and instrumental, composition and process, and methodological), the combination of which is reflected in the three-dimensional coordinate system. Thanks to the coordinated work of each side of this system, the maximum effect is achieved – the final result of resource management – capital growth, competitiveness of an enterprise and ensuring needs of financial stability.

Originality: the resource management process of an enterprise is considered in terms of the integrated approach to management, what allows to combine the advantages of each of the theoretical approaches and to compensate for their weaknesses.

Practical value. The suggested model allows to achieve enhanced efficiency of resource management of an enterprise and it can be used in the system of macroeconomic regulation of the activity of the national economy subjects.

Key words: enterprise, management, resource management system of an enterprise, system approach.

Устенко А.А., Перезовова І.В., Малинка О.Я., Обельницька Х.В. КОМПЛЕКСНАЯ МОДЕЛЬ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ РЕСУРСАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Цель: предложить комплексную модель управления ресурсами предприятия как сложной системой, состоящей из таких элементов, как субъект и объект управления, цель, функции, принципы и факторы управления.

Методика исследования: использованы методы анализа, синтеза, дедукции и индукции – при осуществлении обзора современных теоретических подходов к управлению предприятием: системного, ситуационного, функционального и процессного как основы для построения предложенной модели; научной

класифікації і групування, системного підходу, научної абстракції і структурного аналізу – при обґрунтуванні виробничого підприємства як складної соціально-економічної системи.

Результати. Обґрунтовано, що виробниче підприємство є складною соціально-економічною системою, яка, з однієї сторони, підпорядковується або входить до складу системи вищого ієрархічного рівня (територіальної і національної системи господарства, галузі або підгалузі промисловості), а з іншої – грає інтегруючу роль по виконанню функцій цілепошуку, координації і керівництва діяльністю виробничих підсистем нижчого рівня, що належать до її внутрішнього складу (підрозділи, групи і окремі працівники). Здійснено огляд сучасних теоретичних підходів до управління підприємством: системного, ситуаційного, функціонального і процесного як основи для побудови запропонованої моделі, яка представлена трьома площинами (організаційно-інструментальна, складово-процесна і методологічна), поєднання яких відображено в тривимірній системі координат. Завдяки налагодженій роботі кожної з сторін даної системи досягається максимальний ефект – остаточний результат управління ресурсами – зростання капіталу підприємства, забезпечення конкурентоспроможності і потреб фінансової стабільності.

Наукова новизна. Розглянуто процес управління ресурсами підприємства з точки зору комплексного підходу до управління, що дозволяє поєднати переваги кожного з теоретичних підходів і компенсувати їх недоліки.

Практична значимість. Запропонована модель дозволяє досягти підвищення ефективності управління ресурсами підприємства і може бути використана в системі макроекономічної регуляції діяльності суб'єктів національного господарства.

Ключові слова: підприємство, управління, система управління ресурсами, системний підхід.

УДК 657.92:338.31

**Федоришина Л.М.,
к.е.н., доц., завідувач кафедри економіки
підприємства та менеджменту,
ПВНЗ «Університет економіки і підприємництва»**

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Дослідження ефективності діяльності підприємства є головною передумовою його ефективного розвитку, правильного вибору і подальшої реалізації стратегії діяльності, ухвалення вірних управлінських рішень щодо ключових питань його функціонування. Тому надзвичайно актуальним є питання щодо вибору методу оцінювання ефективності діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремим аспектам оцінювання ефективності діяльності підприємств присвячені праці Л. Є. Басовського та Є. М. Басовської [1], А. П. Белого, Ю. Г. Лисенко та А. А. Мадих [2], В. В. Ковальова та О. М. Волкової [3], О. Б. Наумова [4], Д. Нортон та Р. Каплана [5], Г. В. Савицької [6] та ін. На сьогодні розроблено безліч методів і показників оцінки ефективності діяльності організацій, про що свідчать праці таких науковців, як Матюх С. А. [7], Отенко В. І. [8], при цьому кожен із них не позбавлений недоліків, тому пошук оптимального методу оцінювання ефективності і надалі залишається в центрі уваги.

Постановка завдання. Мета статті – оцінити ефективність діяльності підприємства шляхом застосування методів комплексної оцінки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплексна економічна оцінка є характеристикою, яку отримують за одночасного й узгодженого вивчення сукупності параметрів, які відображають всі або більшість аспектів зміни та розвитку економічних явищ і процесів. Вона містить загальні висновки про результати діяльності об'єкта дослідження.

Завдання комплексної економічної оцінки зводяться до визначення інтегрального параметра на основі агрегування різних способів кількісного й якісного аналізу, наприклад, коли виникає завдання підведення підсумків роботи об'єкта господарювання за рік, аналізу виконання плану санації підприємства, загальної оцінки виконання бізнес-плану тощо.

Загалом зведення певної кількості показників у єдиний інтегральний показник дає змогу визначити якісну відмінність (покращення чи погіршення) досягнутого стану від бази порівняння, хоча при цьому неможливо виміряти ступінь відмінності. При цьому розрізняють методи детермінованої та стохастичної оцінки.

Основними методами детермінованої комплексної оцінки є метод багатомірного порівняльного аналізу та метод відстаней.